

CHET TILLARINI O‘QITISH METODIKASINING PSIXOLOGIK- PEDAGOGIK ASOSLARI, O‘QITISHNING MAQSAD VA MAZMUNI

Jizzax davlat pedagogika universiteti
Ijtimoiy va gumanitar fanlarda masofaviy ta’lim kafedrası
Kobilova Muhabbat Suyundikovna

Annotatsiya. Ushbu maqolada Chet tillarini xususan ingliz tili o‘qitish metodikasining psixologik-pedagogik asoslari hamda o‘qitishning maqsad va mazmuni ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar. Ingliz tili, pedagogika, pedagogik antropologiya, muloqot, vosita, o‘qituvchi, talaba, maktab, ta’lim, sinf.

Chet tilini o‘qitish metodikasi uchun psixologik ma'lumotlar, birinchidan, nutq faoliyati, ikkinchidan, odamlarning muloqoti va uchinchidan, ta'lim jarayoni ishtirokchilarining o'zlari - talabalar va o'qituvchilar haqida alohida ahamiyatga ega.

Antropologik psixologiya insonning juda yaxlit va shu bilan birga batafsil tasvirini chizadi, bu orqali insonning uch komponentli mohiyatini - jismoniy, aqliy, ma'naviy o'rganadigan "insonning psixologik ta'limoti" tushuniladi. “Shu bilan birga, insonning jismoniy mavjudligi uning shaxs sifatidagi o'ziga xos xususiyatidir. Aqliy yoki aslida psixologik voqelik shaxsning sub'ekt sifatida tavsifi bilan bog'liq. Shaxsning ma'naviy mohiyati inson mavjudligining shaxsiy, individual va umuminsoniy shakllari orqali namoyon bo'ladi”.

So‘nggi paytlarda pedagogik antropologiya “bola haqidagi bilimlarni integral mavjudot, homo sapiens turining to‘laqonli vakili, ta’lim jarayonining to‘laqonli ishtirokchisi” sifatida mujassamlashtirgan ilmiy fan sifatida qayta vujudga keldi.

Ma'lumki, pedagogika fani ta'limni jamiyat hayotiga joriy etish jarayoni sifatida, "inson, jamiyat va davlat manfaatlari yo'lida maqsadli ta'lim va tarbiya jarayoni" sifatida o'rganadi, ma'naviy komponent tobora ko'proq talab qilinadigan jarayon sifatida. Insonning ma'naviy salohiyatini jalb qilishning u yoki bu usuli turli davrlarda va turli mamlakatlarda rivojlangan ta'lim tizimlarini farqlash mezonini bo'lib xizmat qiladi.

Chet tillarini o'rganish jarayoni strukturasi maqsadli tarkibiy qismi zamonaviy jamiyat ehtiyojlari bilan belgilanadi va turli xil davlat hujjatlarida, masalan, Chet tillari uchun vaqtinchalik davlat ta'lim standarti loyihasida qayd etilgan jamiyatning pedagogik jihatdan shakllantirilgan ijtimoiy tartibini ifodalaydi.

Chet tilini o'qitish maqsadi ob'ektiv va sub'ektiv nuqtai nazardan murakkab, ko'p qirrali, integrativdir, shuning uchun chet tilini o'qitish metodologiyasida ko'pincha maqsad haqida emas, balki maqsadlar, masalan, amaliy. (pragmatik, kommunikativ), bu chet tilida muloqot vositasi, chet tilidagi muloqot vositasi, shuningdek, rivojlantiruvchi, tarbiyaviy, umumiy ta'lim sifatida amaliy o'zlashtirish va o'zlashtirishni ta'minlaydi.

O'qitilishi odatda 5-sinfdan boshlanadigan umumta'lim maktablarida chet tilini o'qitishga nisbatan so'nggi ellik yillik metodik adabiyotlarda “o'qitishning amaliy vazifasi asosiy va hal qiluvchi vazifa”, “o'qitishning amaliy vazifasi”, “o'qitishning asosiy va hal qiluvchi vazifasi ekanligi” doimo ta'kidlangan. yetakchi maqsad – amaliy maqsad”, “chet tilini o'rgatishning asosiy maqsadlari amaliy tildir”. “Boshqacha aytganda, chet tillarini o'qitishning yetakchi maqsadi kommunikativ maqsad – chet tilini og'zaki va yozma muloqot vositasi sifatida amaliy o'zlashtirishdir”.

Shu bilan birga, boshlang'ich maktabda chet tilini o'qitish maqsadlarini biroz boshqacha tarzda qayta qurish mumkin, bu chet tili yoki chet tili grammatikasida o'qish texnikasini o'zlashtirish jarayoni odatda o'zlashtirishga asoslanishi hammaga ma'lum. tabiatan mavhum bo'lgan va ishlashi uchun etarlicha yuqori darajadagi rivojlanish kontseptual, og'zaki va mantiqiy fikrlashni talab qiladigan qoidalar bo'yicha. Va odatda 10-11 yil ichida erishiladi.

1-2-sinfdan boshlab boshlang'ich maktabda chet tilini o'qitishni hali ham ta'minlash uchun boshlang'ich maktab o'quvchilari orasida ustun bo'lgan vizual-samarali va vizual-majoziy tafakkurga, shuningdek, boshqa aqliy funktsiyalarga tayangan holda, zarur edi. ularda og'zaki-mantiqiy tafakkurni hech bo'lmaganda chet tilida o'qish texnikasini ham, chet tili grammatikasini ham o'zlashtirish uchun etarli darajada maqsadli shakllantirish va rivojlantirish. Kichik maktab o'quvchilarida og'zaki-mantiqiy fikrlashni shakllantirish va rivojlantirish muayyan til va nutq materialining amaliy faoliyati jarayonida amalga oshirilganligi sababli, ularning intellektual rivojlanishi va chet tilini o'rgatishning amaliy maqsadini amalga oshirish jarayoni. ajralmas bo'lib chiqdi, bu ularning diagrammaning bir (birinchi) ustunida

birlashishiga olib keldi (1-rasm). Ikkinchi ustun ta'lim maqsadlarini, uchinchi esa umumiy ta'lim maqsadlarini birlashtiradi.

Umuman olganda, boshlang'ich sinflarda chet tilini o'qitishning rivojlantiruvchi-amaliy, o'quv-tarbiyaviy va umumta'lim maqsadlari o'quv yili bo'yicha ochiladi va pedagogik kollej o'quvchilari uchun ingliz va nemis tillarini o'qitish metodikasi bo'yicha o'tkaziladigan amaliy mashg'ulotlarda taqdim etiladi. Seminar mashg'ulotlari seminar va amaliy mashg'ulotlarda chet tilini o'qitish metodikasi bo'yicha o'quv materialini o'zlashtirish uchun mo'ljallangan. Chet tilida og'zaki muloqotni o'rgatish texnologiyalari, chet tilidagi nutq faoliyatining turlari va jihatlarini ko'rib chiqishda amaliy mashg'ulotlarda rivojlantiruvchi-amaliy, o'quv-ta'lim va umumiy ta'lim ko'nikmalarini shakllantirishning namunalari ham keltirilgan. Chet tilini o'qitish mazmunini tanlash va uslubiy tashkil etish ta'lim mazmunining tarkibi va tuzilishining umumiy didaktik g'oyasiga e'tibor qaratgan holda amalga oshirilishi mumkin.

Umumiy pedagogik tamoyillarga (tabiiy muvofiqlik, madaniy muvofiqlik va boshqalar), chet tilini o'qitishning kommunikativ yo'nalishining umumiy uslubiy tamoyiliga asoslanib, to'rtta tarkibiy komponentning har biri uchun aniq o'quv materialini tanlashni davom ettirish mumkin bo'ladi. til va gumanitar siklning o'quv predmetlaridan biri sifatida chet tilini o'qitish mazmunining zaruriy yaxlitligiga erishishga intilish bilan birga.

Biroq, chet tilini o'qitish metodikasida bir xil o'quv materialining biroz boshqacha tuzilishi qo'llaniladi. Masalan, N.D.Galskova o'rta maktabda chet tilini o'qitish mazmunida “quyidagi asosiy tarkibiy qismlarni belgilaydi:

- kommunikativ faoliyat sohalari, mavzular, vaziyatlar va ularni joylashtirish dasturlari, kommunikativ va ijtimoiy rollar, nutq harakatlari va nutq materiallari (testlar, nutq namunalari va boshqalar);

- til materiallari, undan foydalanish qoidalari va ulardan foydalanish malakasi;

- chet tilini muloqot vositasi sifatida, shu jumladan madaniyatlararo vaziyatlarda amaliy o'zlashtirish darajasini tavsiflovchi maxsus (nutq) malakalar majmui;

- o'rganilayotgan til mamlakatining milliy-madaniy xususiyatlari va voqeliklari haqidagi bilimlar tizimi, nutqning o'z-o'zidagi shakllarining minimali va ulardan nutqiy muloqotning turli sohalarda qo'llay bilish;

- tarbiyaviy va kompensatsion (moslashuvchan) ko'nikmalar, aqliy mehnatning o'z-o'ziga usullari, ta'lim muassasalarida tilni o'zlashtirish madaniyatini va o'z ona tilida sozlashuvchilar bilan muloqot qilish madaniyatini ta'minlash.

G.V.Rogova va I.N.Vereshchagina ingliz tilini chuqur o‘rganadigan maktablarda 2-3-sinflarda ingliz tilini o‘qitish mazmuniga ko‘ra quyidagi “uch komponent” kiradi deb fikr bildirishgan:

1. Lingvistik va nutqiy materialni birlashtirgan lingvistik komponent.

2. Psixologik komponent, jumladan, o‘quvchilarning maqsadli tildan kommunikativ maqsadlarda foydalanishini ta‘minlaydigan shakllantirilayotgan ko‘nikma va ko‘nikmalar.

3. O‘qitish texnikasini o‘zlashtirish bilan bog‘liq uslubiy komponent”.

Boshlang‘ich maktabning 1-4-sinflari uchun xorijiy tillar o‘quv rejasiga muvofiq, o‘qitish mazmunini «o‘z ichiga oladi:

- til materialini (fonetik, leksik, grammatik), uni loyihalash qoidalari va ular bilan ishlash ko‘nikmalari;

- aloqa sohalari, mavzular va vaziyatlar;

- muloqot vositasi sifatida chet tilini amaliy bilish darajasini tavsiflovchi nutqiy malakalar;

- o‘rganilayotgan til mamlakatining milliy-madaniy xususiyatlari va voqeligi haqidagi bilim va g‘oyalar majmuasi, turli soha va vaziyatlarda muloqot qilish uchun minimal odob-axloq qoidalari va odatiy nutq shakllari;

- umumiy ta‘lim malakalari, aqliy mehnatning oqilona usullari, nutq qobiliyatlari va tilda o‘z-o‘zini takomillashtirish qobiliyatini shakllantirishni ta‘minlaydi.»

12 yillik maktabning boshlang‘ich bosqichida (2-4-sinflar) chet tili ta‘limi mazmuniga quyidagilar kiradi:

- nutqning (mavzuning) taxminiy predmet mazmuni;

- nutqiy kompetensiya (gapirish, dialogik nutq, monolog nutq, tinglash, o‘qish, yozish va yozish);

- ijtimoiy-madaniy kompetensiya;

- lingvistik kompetensiya (grafika va imlo, talaffuz, nutqning leksik va grammatik jihatlari).

Chet tilidagi ta‘lim mazmunini tizimlashtirishga oid keltirilgan misollar didaktika va metodikada, shuningdek, turli metodistlar o‘rtasida chet tilidagi ta‘lim mazmunini strukturalash natijalarining yaqqol tafovutini ko‘rsatadi. Bundan tashqari, chet tilini o‘qitish metodikasida ko‘pincha chet tilini o‘qitish mazmuni strukturasi yoki bu tarkibiy qismlariga tobora ko‘proq yangi mazmun kiritish yoki hatto ba‘zi mustaqil komponentlarni ajratib ko‘rsatish taklif etiladi. Masalan, chet tillarini

o'qitishning madaniy yo'nalishini mustahkamlash uchun, birinchi navbatda, maxsus fon bilimlarini (dunyo haqidagi bilimlar), og'zaki bo'lmagan aloqa vositalari haqidagi bilimlarni, ushbu bilimlardan foydalanish qobiliyatini tanlash taklif etiladi, ikkinchidan, “bu bilim va ko'nikmalarni mazmunan o'qitishning tarkibiy qismi sifatida e'tirof etish”.

Chet tilini o'qitish mazmunini strukturalash bo'yicha mavjud tajribani tahlil qilish asosida shunday xulosaga kelish mumkinki, chet tilini o'qitish mazmunini strukturalashtirishga yagona yondashuvga erishish maqsadga muvofiq, bu nafaqat talabalar, balki o'qituvchilar uchun ham ishonchli qo'llanma bo'lishi mumkin va bo'lishi kerak, shuningdek maktab va oliy o'quv yurtlarida chet tilini o'qitish mazmunini yangilash bilan shug'ullanuvchi chet tili o'qituvchilari va olimlari uchun ham.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Kobilova Muhabbat Suyundikovna. (2023). MODERN METHODS AND APPROACHES USED IN PROMOTING FOREIGN LANGUAGE LEARNING. "Conference on Universal Science Research 2023", 1(11), 208–210. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/cusr/article/view/2807>.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.10205335>
2. Agzamova D.B. English teaching methodology. (*Ingliz tilinio'qitish metodikasi*) Manual. (O'quv qo'llanma) — T.: Barkamol fayz mediya, 2016, 160 bet.
3. Jalolov J.J., Makhkamova G.T., Ashurov Sh.S. English Language Teaching Methodology (theory and practice). - T.: Fan va texnologiya, 2015, 336 b.
4. Makhkamova G.T., Alimov Sh.S., Ziyayev A.I. Innovative pedagogical technologies in the English language teaching. -T.: Fan va texnologiya, 2017, 232 page.